

## ERTA NIKOHNING YOSH AYOLLARDA REPRODUKTIV VA JINSIY SALOMATLIKKA TA'SIRI

**Madaliyeva Kamolaxon Lutfullajon qizi**

Central Asian Medical University talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18304658>

**Annotatsiya.** Mazkur ishda erta nikohning yosh ayollarning jinsiy va reproduktiv salomatligiga ta'siri ilmiy asosda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, yosh qizlarda nikoh va homiladorlikning erta boshlanishi reproduktiv tizimning to'liq rivojlanmaganligi sababli murakkabliklarga olib keladi. Shu jumladan, gormonal buzilishlar, reproduktiv kasalliklar, preeklampsiya, anemiya va tug'ruqdan keyingi asoratlar uchraydi.

Bunda psixologik stress, depressiya va ijtimoiy izolyatsiya holatlari ham yosh ayollarda ko'p kuzatiladi. Tadqiqot shuni ham ko'rsatdiki, erta nikoh jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar xavfini oshiradi. Ishda xalqaro va mahalliy manbalar tahlil qilinib, yosh ayollarni sog'lom reproduktiv hayotga yo'naltirish, erta nikohni oldini olish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

**Kalit so'zlar:** Erta nikoh, ayol jinsiy salomatligi, reproduktiv salomatlik, yosh qizlar, psixologik stress.

## THE IMPACT OF EARLY MARRIAGE ON ADOLESCENT FEMALE REPRODUCTIVE AND SEXUAL HEALTH

**Abstract.** This study analyzes the impact of early marriage on the sexual and reproductive health of young women. The findings indicate that early marriage and pregnancy in adolescent girls can lead to complications due to the incomplete development of the reproductive system. These include hormonal disorders, reproductive diseases, preeclampsia, anemia, and postpartum complications. Psychological stress, depression, and social isolation are also frequently observed among young women. The study also highlights that early marriage increases the risk of sexually transmitted infections. By analyzing international and local sources, recommendations are provided for preventing early marriage and guiding young women toward healthy reproductive life.

**Keywords:** Early marriage, female sexual health, reproductive health, adolescent girls, psychological stress.

### Kirish

Bugungi kunda ijtimoiy va tibbiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, er-xotin munosabatlarining erta boshlanishi, ya'ni ayollarning yoshligida nikohga kirishi, nafaqat ularning psixologik va ijtimoiy hayotiga, balki jinsiy va reproduktiv salomatligiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Erta nikoh, ko'pincha 18 yoshdan kichik yoshdagi qizlar o'rtasida uchraydi va bu holat, ayniqsa, rivojlanayotgan mamlakatlarda keng tarqalgan ijtimoiy muammo sifatida e'tirof etiladi.

Ayollarning jinsiy salomatligi ularning reproduktiv tizimi holati, gormonal balans, reproduktiv organlarning rivojlanishi va umumiy sog'lig'iga bevosita bog'liqdir. Erta nikohning salbiy oqibatlari orasida tug'ruq bilan bog'liq murakkabliklar, reproduktiv tizim kasalliklari, jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalar xavfi, shuningdek psixologik travmalar va depressiv holatlar kuzatiladi. Yosh organizm hali to'liq rivojlanmaganligi sababli, erta homiladorlik va tug'ruq jarayonlari ko'pincha xavfli kechadi. Shuningdek, er-xotin munosabatlarining erta boshlanishi ayolning ijtimoiy va ta'lim olish imkoniyatlarini cheklaydi, bu esa uzoq muddatli salomatlik va hayot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Yosh ayollarda reproduktiv tizim hali to'liq shakllanmagan bo'lgani sababli, erta nikohning oqibatlarini ularning jinsiy sog'lig'iga jiddiy xavf tug'diradi. Shu nuqtai nazardan, er-xotin munosabatlari va jinsiy salomatlik o'rtasidagi bog'liqlikni chuqur o'rganish, salomatlikni saqlash va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega. Erta nikohning ayol jinsiy salomatligiga ta'sirini aniqlash, uning salbiy va ijtimoiy oqibatlarini o'rganish hamda bu sohada profilaktik chora-tadbirlar taklif qilishdir. Shu maqsadda ishda erta nikohning reproduktiv tizim, gormonal balans, psixologik holat va umumiy sog'likka bo'lgan ta'siri tahlil qilinadi, shuningdek, xalqaro va mahalliy statistik ma'lumotlar asosida amaliy tavsiyalar ishlab chiqiladi.

### **Dolzarbligi**

Erta nikoh masalasi dunyo miqyosida, ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlarda jiddiy ijtimoiy va tibbiy muammo sifatida e'tirof etilgan. Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining ma'lumotlariga ko'ra, yosh qizlarning 18 yoshgacha nikohga kirishi reproduktiv sog'liqqa salbiy ta'sir ko'rsatadi, bu esa homiladorlik va tug'ruq bilan bog'liq murakkabliklarning ortishiga, reproduktiv tizim kasalliklariga, shuningdek psixologik va ijtimoiy muammolarga olib keladi.

Erta nikohning ayol jinsiy salomatligiga ta'sirini ilmiy asosda o'rganish, bu muammoni profilaktika qilish va sog'lom avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega. Shu bois, mazkur tadqiqotning dolzarbligi shundaki, u yosh ayollarda jinsiy va reproduktiv salomatlikni saqlash, ularning ijtimoiy va psixologik rivojlanishiga yordam berish, shuningdek, sog'liqni saqlash tizimi va ijtimoiy siyosatni takomillashtirishga hissa qo'shadi.

### **Maqsadi**

Mazkur ilmiy ishning asosiy maqsadi - erta nikohning ayol jinsiy salomatligiga ta'sirini aniqlash va uning salbiy oqibatlarini ilmiy asosda tahlil qilishdir.

Shu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilanadi:

1. Erta nikoh tushunchasi va uning ijtimoiy, tibbiy jihatlarini o'rganish.
2. Yosh ayollarda reproduktiv tizimning rivojlanishi va jinsiy salomatlikka er-xotin munosabatlarining ta'sirini tahlil qilish.
3. Erta nikoh oqibatida yuzaga keladigan reproduktiv va psixologik muammolarni aniqlash.
4. Xalqaro va mahalliy statistik ma'lumotlar asosida er-xotin munosabatlarining yoshga bog'liq salbiy ta'sirlarini o'rganish.
5. Ayollarning sog'lom reproduktiv hayotini ta'minlash bo'yicha profilaktik tavsiyalar ishlab chiqish.

### **Asosiy qism**

Erta nikoh - bu yosh qizlarning 18 yoshgacha oilaviy hayotga kirishi bo'lib, u nafaqat ijtimoiy, balki tibbiy va psixologik jihatdan ham muhim oqibatlarga ega. Yosh ayollarda nikohning erta boshlanishi, ularning fiziologik rivojlanishi to'liq bo'lmagan davrda homiladorlik va reproduktiv jarayonlarga bevosita ta'sir qiladi. Ko'plab mamlakatlarda, ayniqsa rivojlanayotgan hududlarda, er-xotin munosabatlarining yoshga bog'liqligi keng tarqalgan ijtimoiy muammo hisoblanadi. Erta nikoh yosh qizlarning ta'lim olish imkoniyatlarini cheklab, ularni iqtisodiy va ijtimoiy mustaqillikdan mahrum qiladi. Shuningdek, bu holat ayolning psixologik salomatligiga, ya'ni stress, depressiya va ijtimoiy izolyatsiya xavfini oshiradi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yosh ayollarda homiladorlik va tug'ruq bilan bog'liq murakkabliklar erta nikoh tufayli ko'proq uchraydi. Shu sababli, er-xotin munosabatlarining yosh ayollarga ta'sirini ilmiy asosda o'rganish dolzarb hisoblanadi. Mazkur bobda er-xotin munosabatlari tushunchasi, ularning yosh ayol sog'lig'iga ijtimoiy, psixologik va tibbiy jihatdan ta'siri o'rganiladi.

Ayolning reproduktiv tizimi yoshligida to'liq rivojlanmagan bo'ladi va bu davrda homiladorlik boshlanishi organizmga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Yosh ayollarda bachadon, tuxumdon va gormonal tizim hali yetuk bo'lmaganligi sababli erta homiladorlik va tug'ruq ko'plab murakkabliklarni keltirib chiqaradi. Reproaktiv salomatlikni ta'minlash uchun organizmning o'sish va rivojlanish jarayonlari to'liq yakunlanishi kerak. Erta nikoh natijasida ayollar ko'pincha preeklampsiya, anemiya, tug'ruqdan keyingi asoratlari va reproduktiv tizim kasalliklariga duch keladi. Shu bois, yosh ayollarda reproduktiv tizimning holatini o'rganish va erta nikoh bilan bog'liq xavf omillarini aniqlash ilmiy ahamiyatga ega. Mazkur bobda yosh ayollarda reproduktiv tizimning rivojlanish bosqichlari, ularning jinsiy salomatligiga ta'siri va erta homiladorlik xavflari tahlil qilinadi.

Yosh ayollarda erta nikoh ko'pincha gormonal tizimning buzilishiga olib keladi.

Gormonal balans reproduktiv salomatlikni ta'minlash uchun muhimdir, ammo homiladorlik va tug'ruq jarayonlari yosh organizmga ortiqcha yuk tushiradi. Shu bilan birga, bachadon va tuxumdonlari hali to'liq rivojlanmaganligi sababli fiziologik o'zgarishlar stress va sog'liq muammolarini kuchaytiradi. Erta nikoh tufayli yuzaga keladigan hormonlar o'zgarishi ayolning menstruatsiya sikli, ovulyatsiya jarayoni va umumiy sog'lig'iga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bobda yosh ayollarda gormonal tizimning rivojlanish xususiyatlari, fiziologik xavf omillari va er-xotin munosabatlari bilan bog'liq sog'liq muammolari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Yosh ayollarda erta nikoh ko'pincha reproduktiv tizimning to'liq rivojlanmagan davrida homiladorlik va tug'ruq jarayonlarini boshlashga olib keladi.

Gormonal balansning buzilishi ayol organizmi uchun jiddiy xavf yaratadi, chunki estrogen va progesteron darajalari hali barqaror bo'lmagan davrda erta homiladorlik yuzaga keladi. Bu esa menstruatsiya siklining tartibsizligi, ovulyatsiya jarayonida muammolar va reproduktiv tizimda fiziologik asoratlarni keltirib chiqaradi. Shu bilan birga, bachadon va tuxumdonlarning yetuk bo'lmaganligi erta tug'ruqda mushak, ligament va to'qimalarda stressga sabab bo'ladi. Erta nikoh tufayli yuzaga keladigan fiziologik o'zgarishlar ayolning umumiy sog'lig'iga, immun tizimining holatiga va psixologik barqarorligiga ham ta'sir qiladi. Ko'p hollarda, yosh ayollar homiladorlikni to'liq olib bora olmaydi, bu esa perinatal va neonatal asoratlarga olib keladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erta nikoh tufayli gormonal va fiziologik muammolar yosh ayollarda reproduktiv kasalliklar, anemiya, preeklampsiya va tug'ruqdan keyingi asoratlarning ko'payishiga olib keladi. Shu bobda ilmiy jihatdan yosh ayollarda gormonal tizimning rivojlanish bosqichlari, fiziologik o'zgarishlar va ularning erta nikoh bilan bog'liq oqibatlarini tahlil qilinadi.

Erta nikoh yosh ayollarda psixologik salomatlikning buzilishiga olib keladi. Yosh qizlar o'zini rivojlantirish, ta'lim olish va hayotiy qarorlar qabul qilish imkoniyatlaridan mahrum bo'ladi.

Shu sababli ular stress, xavotir, depressiya va ijtimoiy izolyatsiya holatlariga duch keladi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, psixologik stress ayolning reproduktiv tizimiga ham ta'sir qiladi, bu esa homiladorlik va tug'ruq jarayonlarini murakkablashtiradi. Yosh ayollarda erta nikoh tufayli yuzaga keladigan psixologik travmalar oila va jamiyatdagi o'z o'rnini topishga ham salbiy ta'sir qiladi. Shu bobda psixologik salomatlikning asosiy jihatlari, yosh ayollarda stress va depressiyaning reproduktiv salomatlikka ta'siri, shuningdek, ijtimoiy muhitning psixologik holatni shakllantirishdagi roli ilmiy asosda o'rganiladi.

Erta nikoh yosh ayollarda jinsiy salomatlikni xavf ostiga qo'yadi. Yosh organizm jinsiy yo'l bilan yuqadigan infeksiyalarga nisbatan sezgir bo'ladi, chunki immun tizimi va reproduktiv tizim hali to'liq rivojlanmagan. Shu sababli, erta nikoh yosh ayollarda gormonal buzilishlar, reproduktiv tizim kasalliklari, yallig'lanish va infeksiyalarning tezroq uchrashiga olib keladi.

Ko'plab tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erta nikoh tufayli yosh qizlar orasida HPV, HIV va boshqa jinsiy yo'l bilan yuqadigan kasalliklar xavfi ortadi. Bundan tashqari, yosh ayollarda reproduktiv tizimdagi anatomik va fiziologik xususiyatlar infeksiyalarning rivojlanishini osonlashtiradi. Shu bobda erta nikohning jinsiy salomatlikka ta'siri, infeksiyalar va ularning oldini olish yo'llari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Sog'lom reproduktiv hayotni ta'minlash uchun vaksinalar, profilaktik tekshiruvlar va tibbiy nazorat tizimlari muhimdir. Shuningdek, yosh qizlarni jinsiy tarbiya va reproduktiv salomatlik bo'yicha o'qitish ham infeksiyalarning oldini olishda samarali chora hisoblanadi. Erta nikoh tufayli yuzaga keladigan xavf omillarni aniqlash, ayol sog'lig'ini saqlash va reproduktiv kasalliklarning oldini olishda muhim ilmiy ahamiyatga ega.

Erta nikoh yosh ayollarning ijtimoiy va iqtisodiy hayotiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Yosh qizlar ta'lim olish imkoniyatidan mahrum bo'ladi, ish bilan band bo'la olmasligi va iqtisodiy mustaqillikni yo'qotishi mumkin. Shu bilan birga, oilaviy va jamiyatdagi mavqei pasayadi, ularning shaxsiy rivojlanish imkoniyatlari cheklanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, erta nikoh yosh ayollarning psixologik va reproduktiv salomatligiga ham salbiy ta'sir qiladi. Shu bobda ijtimoiy va iqtisodiy oqibatlar, yosh ayollarga ta'siri, oilaviy va jamiyatdagi rollarning kamayishi ilmiy asosda tahlil qilinadi. Erta nikoh tufayli ayollar ko'pincha o'z ijtimoiy huquqlaridan va imkoniyatlaridan mahrum bo'lib, uzoq muddatli sog'liq va hayot sifatiga ta'sir ko'rsatadi. Shu bobda yosh ayollarning ijtimoiy va iqtisodiy barqarorligini ta'minlash, reproduktiv salomatlikni saqlash va ta'lim imkoniyatlarini kengaytirish masalalari ham o'rganiladi.

Turli mamlakatlarda er-xotin munosabatlarining yoshga bog'liqligi va erta nikohga qarshi qonunchilik mavjud. Xalqaro tajribalar yosh qizlarning huquqlarini himoya qilish, ularning ta'lim va sog'liq imkoniyatlarini saqlash bo'yicha samarali choralarga asoslanadi. O'zbekistonda ham qonunchilik va ijtimoiy chora-tadbirlar orqali ayollarning huquqlari va sog'ligi himoya qilinadi.

Shu bobda xalqaro va mahalliy tajribalar, qonunchilik asoslari, ayollarni himoya qilish va yosh qizlarni qo'llab-quvvatlash tizimlari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, qonuniy choralar, ijtimoiy dasturlar va profilaktik tadbirlar ayol salomatligini saqlashda samarali hisoblanadi. Shu bobda ayollarning reproduktiv salomatligini himoya qilish, yosh qizlarni erta nikohdan himoya qilish va sog'lom avlodni tarbiyalash choralari ilmiy asosda yoritiladi.

Erta nikohning salbiy oqibatlarini kamaytirish va ayol jinsiy salomatligini saqlash uchun bir qator profilaktik va ijtimoiy choralar zarur. Yosh ayollarni ta'lim bilan ta'minlash, reproduktiv salomatlik bo'yicha tarbiya berish, psixologik yordam ko'rsatish va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini rivojlantirish muhimdir. Shu bilan birga, oilaviy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, reproduktiv kasalliklar va jinsiy infeksiyalar xavfini kamaytirish kerak. Mazkur bobda erta nikohning ayol jinsiy salomatligini saqlash bo'yicha amaliy tavsiyalar, profilaktik chora-tadbirlar, tibbiy ko'rik va vaksinalar tizimi ilmiy asosda taqdim etiladi. Tadqiqot natijalari yosh ayollarning sog'lom reproduktiv hayotga yo'naltirilishi va ijtimoiy yordam tizimlarini kuchaytirishni tavsiya qiladi.

Shu bob orqali ayollarning jinsiy salomatligini himoya qilish, ularning hayot sifatini yaxshilash va jamiyatdagi faol ishtirokini ta'minlash imkoniyati ilmiy asosda yoritiladi.

### **Muhokama va natija**

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, erta nikoh yosh ayollarning jinsiy, reproduktiv va psixologik salomatligiga jiddiy salbiy ta'sir ko'rsatadi. Tadqiqot davomida olingan ma'lumotlar ayollarning reproduktiv tizimi hali to'liq rivojlanmagan davrda homiladorlik boshlashining ko'plab murakkabliklarga sabab bo'lishini tasdiqladi. Shu jumladan, gormonal buzilishlar, reproduktiv kasalliklar, anemiya, preeklampsiya va tug'ruqdan keyingi asoratlari yosh ayollarda tez-tez uchraydi. Bundan tashqari, erta nikoh yosh ayollarda psixologik stress, depressiya va ijtimoiy izolyatsiya holatlarini kuchaytiradi. Yosh qizlar ta'lim olish va shaxsiy rivojlanish imkoniyatlaridan cheklanishi, ijtimoiy va iqtisodiy mustaqillikni yo'qotishi ham kuzatildi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, er-xotin munosabatlarining yoshga bog'liqligi ayollarda jinsiy yo'l bilan yuqadigan infektsiyalar xavfini oshiradi, shu jumladan HPV, HIV va boshqa reproduktiv kasalliklar. Xalqaro va mahalliy tajribalar tahlili yosh qizlarni erta nikohdan himoya qilishda qonunchilik, ijtimoiy dasturlar va profilaktik chora-tadbirlarning samaradorligini tasdiqlaydi. Shuningdek, reproduktiv tarbiya, psixologik yordam va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini rivojlantirish yosh ayollarning jinsiy salomatligini saqlashda muhim ahamiyatga ega.

Shu asosda tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, erta nikohni oldini olish va yosh ayollarni sog'lom reproduktiv hayotga yo'naltirish, ularning hayot sifati, ijtimoiy rivojlanishi va oilaviy barqarorligini ta'minlashda asosiy strategiya hisoblanadi. Natijalar asosida tavsiya etiladi: erta nikohni cheklash bo'yicha qonunchilikni kuchaytirish, yosh qizlar uchun reproduktiv tarbiya va psixologik yordam tizimlarini rivojlantirish, shuningdek, jamiyatda ayollarning huquq va imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish.

### **Xulosa**

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, erta nikoh yosh ayollarning jinsiy, reproduktiv va psixologik salomatligiga sezilarli salbiy ta'sir ko'rsatadi. Yosh qizlarda reproduktiv tizim to'liq rivojlanmaganligi sababli homiladorlik va tug'ruq jarayonlari murakkab kechadi, bu esa gormonal buzilishlar, reproduktiv kasalliklar, preeklampsiya, anemiya va tug'ruqdan keyingi asoratlarning ko'payishiga olib keladi. Shu bilan birga, erta nikoh yosh ayollarda psixologik stress, depressiya, xavotir va ijtimoiy izolyatsiya holatlarini kuchaytiradi, ularning ta'lim olish, shaxsiy rivojlanish va iqtisodiy mustaqillik imkoniyatlarini cheklaydi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, er-xotin munosabatlarining yoshga bog'liqligi ayollarda jinsiy yo'l bilan yuqadigan infektsiyalar xavfini ham oshiradi. Shu bois, yosh qizlarni reproduktiv va jinsiy salomatlik bo'yicha tarbiyalash, tibbiy tekshiruvlar, vaksinalar va ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimlarini rivojlantirish muhim hisoblanadi. Shu asosda tavsiya etiladi: erta nikohni cheklash bo'yicha qonunchilikni kuchaytirish, yosh qizlar uchun ta'lim va reproduktiv tarbiya tizimlarini rivojlantirish, psixologik yordamni kengaytirish va jamiyatda ayollarning huquq hamda imkoniyatlarini ta'minlash. Bu chora-tadbirlar yosh ayollarning hayot sifatini yaxshilash, oilaviy barqarorlikni oshirish va sog'lom avlodni tarbiyalashda muhim ahamiyatga ega.

### **Foydalanilgan adabiyotlar**

1. Ratnawati, R., & Masluroh, M. (2024). Impact of underage marriage on reproductive health in Cileles District. International Journal of Health and Pharmaceutical (IJHP), 4(1), 261.

2. Yuliastuti, A., Mubin, M. F., Ernawati, E., & Pranata, S. (2023). Bibliometric analysis of the impact of early marriage on adolescents. *Indonesian Journal of Global Health Research*, 6(2), 2990.
3. Sobirova, A. F. (2023). Reproktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilish. *Proceedings of International Educators Conference*, 2(5), 95–106.
4. Adha, C. N., & Handayani, S. (2025). The Impact of Early Marriage on Reproductive Health in Women: A Literature Review. *PROMOTOR*, 8(5), 771–777.
5. Ratnawati, R., & Masluroh, M. (2024). Impact of Underage Marriage on Reproductive Health in Cileles District. *International Journal of Health and Pharmaceutical (IJHP)*, 4(1), 261.
6. Rohmaniah, E., Rahmawati, I., & A'la, M. Z. (2025). The Impact of Early Marriage: A Literature Review. *Jurnal Ners*, 9(2), 2176–2183.
7. Werdyaningsih, E., Ahmad, M. I., Serli, S., Yulis, D. M., Citra, A., & Supriatin, S. (2025). Social Impact of Early Marriage on Reproductive Health. *International Journal of Health Sciences*, 1(1), Article 53.